

Inspektion av arkivvården vid Posten AB den 8 september 2014

Närvarande

Från Posten AB:

, chefsarkivarie

, arkivarie

Från Riksarkivet:

Ian Fallenius

1. Sammanfattning

Flera av de verksamheter som nämns i offentlighets- och sekretesslagens (2009:400) bilaga bedrivs i dag inte längre i sådana former som tidigare innebar myndighetsutövning och därför motiverade handlingsoffentlighet. Dock har dessa verksamheter bedrivits även efter 1994 och det bör då ha inkommit och upprättats handlingar vilka Posten har att redovisa. Posten bör jämföra med hur handlingarna hanterades enligt äldre rutiner (Postverkets DÄP).

Posten medverkar även i dag vid tullkontroll; likaså är vallagens (2005:837) bestämmelser om lantbrevbärare fortfarande i kraft. Posten ska därför bättre kunna redogöra för hur dessa verksamheter går till och huruvida handlingar då inkommer eller upprättas.

2. Inledning

Av offentlighets- och sekretesslagen 2 kap. 4 § framgår att tryckfrihetsförordningens bestämmelser om handlingsoffentlighet hos myndigheter i tillämpliga delar ska gälla också hos de organ och i de verksamheter som anges i bilagan till lagen. Enligt bilagan gäller handlingsoffentlighet hos Posten AB i verksamheterna medverkan vid val och folkomröstning, tullkontroll, utlämnande av körkort samt handläggning av flyttningsanmälningar. Enligt arkivlagen (1990:782) 2 § gäller denna även för arkiv hos sådana organ till den del arkivet härrör från den verksamhet som avses i bilagan.

Posten AB har även, med stöd av lag (1994:1383) och förordning (1994:1495) om överlämnande av allmänna handlingar till andra organ än myndigheter för förvaring, rätt att förvara handlingar som härrör från Postverket. Enligt arkivlagen 1 § 3 gäller denna i tillämpliga delar också sådana enskilda organ hos vilka allmänna handlingar förvaras med stöd av lagen (1994:1383).

Riksarkivet besökte därför Posten AB den 8 september 2014 för att genomföra en inspektion av arkivvården.

3. Inspektionen
- 3.1 Avgränsning
- 3.1.1 Posten Aktiebolag

Postverket ombildades 1994 till Posten Aktiebolag (organisationsnummer 556128-6559). Fram till 2009 ägdes företaget direkt av svenska staten, i dag ingår det tillsammans med Post Danmark i koncernen PostNord. Moderbolag är ett svenskt aktiebolag, PostNord AB (publ.) som ägs av svenska staten och danska staten tillsammans.

Postverkets arkiv fram till bolagiseringen har till allra största delen överlämnats till Riksarkivet. Posten AB förvarar dock med stöd av ovan nämnda lag (1994:1383) några serier matrikelkort som härrör från Postverket. I förordningen (1994:1495) nämns rörande Postverket även bolagen Posten PIC AB och Postfastigheter AB, vilka är avvecklade, samt Nordea Bank Sverige AB (publ) som inte har någon koppling till PostNord-koncernen.

I offentlighets- och sekretesslagens bilaga anges de verksamheter i vilka handlings- offentlighet ska gälla samt de lagrum som reglerar organets offentlighetsrättsliga verksamhet. Så anges för Posten AB verksamheterna medverkan vid val (SFS 1993:1689 och 1993:1690) och folkomröstning (SFS 1993:1696), tullkontroll (SFS 1993:1696), utlämnande av körkort (1993:1695) samt handläggning av flyttningsanmälningar (SFS 1993:1699). Hänvisningarna till Svensk författningssamling avser här ett antal lagändringar där regleringen av Postverkets medverkan ändrats till en delegation till Posten AB att medverka i respektive verksamhet.

Vid offentlighets- och sekretesslagens ikraftträdande nämndes i dess bilaga även verksamheten ”särskild postdelgivning (SFS 1993:1688)”. Då detta begrepp inte finns med i nu gällande delgivningslag (2010:1932) har det även tagits bort ur offentlighets- och sekretesslagens bilaga.

3.1.2 Medverkan vid val och folkomröstning

I 1972 års vallag (1972:620) fanns i 10 kap. bestämmelser om röstning på postanstalt, bl.a. säger 3 § att röstmottagare på postanstalt är den som Postverket utser. I 11 kap. 5 § nämndes även möjligheten att lämna valsedel genom lantbrevbärare. Inför Postverkets bolagisering infördes en lagändring (1993:1689) enligt vilken det är Posten AB som ska utse röstmottagare på postkontor. 1972 års vallag upphävdes genom vallagen (1997:157) där motsvarande bestämmelse fanns i 11 kap. 5 §. 1997 års vallag upphävdes genom nu gällande vallag, enligt vilken Posten AB inte längre har något sådant uppdrag. Däremot finns fortfarande en bestämmelse i 3 kap. 6 § att ”Posten AB skall biträda vid val genom att de lantbrevbärare som är anställda av bolaget skall vara bud enligt bestämmelserna i 7 kap”.

Motsvarande bestämmelser ändrades (1993:1690) även i lagen (1972:704) om kyrko-fullmäktigeval, så att Postverket ändrades till Posten AB. Denna lag upphävdes vid sekelskiftet genom lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan, i vilken Posten AB inte nämns.

Likaså ändrades (1993:1696) folkomröstningslagen (1979:369) 10 § om röstning på postkontor från Postverket till Posten AB. Genom ändring (2005:840) nämns inte Posten AB längre i denna lag.

Före valet 2006 skedde poströstningen främst på postkontor, där till röstmottagare utsedda postkassörer kontrollerade röstkort och legitimation. Fr.o.m. valet 2006 ansvarar i stället kommunerna för förtidsröstningen.

Det kunde vid inspektionstillfället inte redogöras för om lantbrevbärarna fortfarande har ett uppdrag enligt bilagan till offentlighets- och sekretesslagen. I princip borde även äldre handlingar 1994-2003 rörande utseende av röstmottagare m.m. finnas bevarade.

3.1.3 Tullkontroll

Tullagen (1987:1065) 73 § ändrades (1993:1698) så att i stället för Postverket blev Posten AB skyldigt att medverka i kontrollverksamhet enligt lagen. 1987 års lag upphävdes genom ny tullag (1994:1550) där Posten AB inte nämndes särskilt; däremot fanns i 66 § 3 bestämmelser om postbefordringsföretag. Dessa bestämmelser finns även i nuvarande tullag (2000:1281) 6 kap. 21 §.

21 § Ett befordringsföretag är skyldigt att göra anmälan till Tullverket, om det i företagets verksamhet uppkommer misstanke om att en försändelse innehåller narkotika som kan tas i beslag enligt lagen (2000:1225) om straff för smuggling samt att på begäran av Tullverket överlämna sådan försändelse till verket. Befordringsföretaget är skyldigt att även i övrigt medverka i kontrollverksamhet enligt denna lag i fråga om varor som befordras med post, på järnväg eller med luftfartyg. För det medverkande företaget gäller inte 2, 6-10 och 15 §§.

De paragrafer 6 kap. 2, 6-10 och 15 som det hänvisas till avser Tullverkets rätt att ingripa mot enskilda i kontrollverksamheten, vilket alltså inte gäller för befordringsföretagens medverkan i kontrollverksamheten. Postens medverkan regleras närmare i tullförordningen (2000:1306):

22 § Posten AB (publ) eller något av dess dotterbolag är i den egna verksamheten att anse som deklaratant och i förekommande fall gäldenär i enlighet med vad som anges i 4 kap. 4 § tullagen (2000:1281).

Tullverket får efter samråd med Transportstyrelsen och Posten AB (publ) meddela föreskrifter om hur varor som befordras på järnväg, med post eller med luftfartyg ska anmälas till en godkänd tullbehandling. Därvid får föreskrivas att deklARATION för övergång till fri omsättning av en vara får återkallas, så länge varan förvaras hos järnvägsföretaget, Posten AB (publ) eller något av dess dotterbolag eller lufttrafikföretag.

För Tullverkets räkning utövas tullkontroll av järnvägsföretaget i fråga om varor som befordras på järnväg och av Posten AB (publ) eller något av dess dotterbolag i fråga om varor som

befordras med post. Vid sådan kontrollverksamhet tillämpas 3 kap. 8 § första stycket och 6 kap. 21 § första stycket tullagen.

Enligt uppgift rapporteras Postens kontrollverksamhet direkt in i Tullverkets tulldata-system och avsätter inga handlingar hos Posten AB.

3.1.4 Utlämnande av körkort

Körkortslagen (1977:477) 32 § 2 ändrades (1993:1695) så att regeringen ”får överlämna till postbefordringsföretag att medverka vid utlämnande av körkort”. I nuvarande körkortslag (1998:488) nämns ingenting om postbefordringsföretag.

Tidigare utlämnades körkort på postkontor mot uppvisande av legitimation, varvid även försändelsen öppnades och kontrollerades. Numera distribueras körkortet med rekommenderat brev som lämnas ut av Postens ombud mot kvittens och uppvisande av legitimation, men utan kontroll av själva försändelsen.

3.1.5 Handläggning av flyttningsanmälningar

Folkbokföringslagen (1991:481) 25 § ändrades (1993:1699) så att den som flyttat kunde anmäla flyttning inte till ett postkontor utan till ”ett postbefordringsföretag som regeringen bestämmer”. Omnämmandet av postbefordringsföretag försvann ur lagen med ändring (2003:657) och numera stadgas där endast om anmälan till Skatteverket.

Flyttanmälan görs numera till Skatteverket som e-tjänst eller på pappersblanket, varefter Skatteverket sprider adressen till statliga och kommunala myndigheter. Svensk Adressändring AB är ett bolag delägt av Posten AB som även det samlar in adressändringar och distribuerar dem till Skatteverket och till såväl Postens egna distributörer som andra anslutna postoperatörer. Svensk Adressändring AB nämns inte i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen. Adressändringar avsätter enligt uppgift inga handlingar hos Posten AB.

3.2 Gallring

För gallring av handlingar med proveniens i Postverket gäller i första hand gallringsbesluten RA-MS 1994:58 avseende systemen LÖN (Lönesystemet) och PULS (Planerings-, Uppföljnings- och LönedataSystemet) samt RA-MS 1996:14 avseende handlingar enligt Postverkets dokument- och ärendeplan (DÄP).

Av gallringsbara handlingar som förvaras med stöd av överlämnandelagen (1994:1383) har handlingar med gallringsfrister upp till tio år redan gallrats.

Om RA-MS 1996:14 avseende handlingar enligt DÄP är värt att nämna, att det om undergruppen 51 ”Andra uppdrag åt staten”, särskilt anges att delgrupperna 10 ”Körkort”, 13 ”Poströstning” och 14 ”Delgivningsförsändelser” ska bevaras. Sådana handlingar med proveniens i Postverket ska vara överlämnade till Rikssarkivet, men det

bör alltså finnas motsvarande handlingar hos Posten AB så länge respektive verksamhet har bedrivits där.

3.3 Arkivredovisning

3.3.1 Posten AB

I en arkivredovisning uppdaterad 2014-06-11 (PN 2014-653) uppges att verksamheter enligt offentlighets- och sekretesslagens bilaga ”ger inte upphov till arkivbildning som berörs av offentlighets- och sekretesslagstiftning”. För respektive verksamhet anges sedan kortfattat ”PostNords medverkan” samt ”Hantering av handlingar”. I tre fall anges som medverkan endast postbefordran; om medverkan vid tullkontroll anges att rapportering sker till Tullverket.

Med tanke på vad som framgår av 3.1 och 3.2 ovan är det dock tvivelaktigt att det inte, åtminstone tidigare, skulle inkommit eller upprättats handlingar i dessa verksamheter.

Enligt tryckfrihetsförordningen 2 kap. 11 § 1. anses inte ”brev, telegram eller annan sådan handling som har inlämnats till eller upprättats hos myndighet endast för befordran av meddelande” som allmän handling. Det är alltså inte befordrade meddelanden som omfattas av handlingsoffentlighet och som Posten har att redovisa.

3.3.1 Postverket

Matrikelkorterna som förvaras med stöd av överlämnandelagen (1994:1383) är ordnade och förtecknade i Postverkets avslutade arkivredovisning (SE/RA/420543). De utgör där flera serier av både regional och central proveniens, i allmänhet ordnade efter personnummer men några även efter namn.

Dock saknas redovisning av de uppgifter som enligt RA-MS 1994:58 ska bevaras ur systemen PULS/LÖN (se 3.2 ovan). Dessa var en gång aktuella för överlämnande till Rikssarkivet (dnr RA 231-2002/3313), men ärendet avslutades 2005 med hänvisning till att Posten skulle bevara relevanta data i historikdatabas.

3.4 Arkivförvaring

Matrikelkorterna utgör c:a 10-12 hm i arkivboxar. Dessa förvaras i Depona AB:s arkivdepå i Falun.

I Rikssarkivet

Ian Fallenius
1:e arkivarie